

Thus, the children want to achieve autonomy and have their own secrets.

Non-verbal signs of deception are presented in the behavior of pupils in secondary and high school. They have a pronounced non-verbal expression. The purpose of this behavior lies in the age characteristics. In particular, between students of the middle classes the most frequent causes are: obtaining a prestigious status among peers and friends, commitment to adulthood. In high school, these reasons are: the desire for a self-determination as an individual, which is included in the Company. Sexual differentiation is visible in their communication, that is a clear form of male and female behavior. They know how to behave in a given situation and their role behavior is quite flexible.

Key words: socialization, non-verbal behavior, deception, gestures, facial expressions, role identification.

УДК 159.922.7

В.И. БЕЗЛЮДНАЯ

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ КОРРЕКЦИЯ ОТКЛОНЕНИЙ В СИСТЕМЕ МЕЖЛИЧНОСТНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Освещаются вопросы отклонений в отношениях детей дошкольного возраста. На основании анализа диспозиционных основ отклоняющегося поведения выделяются три группы детей с различным типом отношений со сверстниками: дети с агрессивными проявлениями; пассивные дети, испытывающие трудности в общении, обусловленные ограниченностью в развитии игровых, коммуникативных и организаторских способностей; дети, отдающие предпочтение уединенным играм в связи с недостаточным развитием коммуникативной потребности. Обговариваются основные принципы организации коррекционной работы, описываются основные пути преодоления проблем в индивидуальных программах построения отношений со сверстниками.

Ключевые слова: отношения, трудности в общении, агрессивное поведение, коммуникативная потребность, психологическая коррекция.

Постановка проблемы. Вопросы налаживания положительных отношений между детьми постоянно вызывают научный и практический интерес. В реалиях современной жизни дети очень рано включаются в широкие круги общения с равными партнерами. Гармоничность процессов взаимодействия во многом определяет эмоциональное благополучие детей, комфортность их пребывания в организованных детских сообществах, удовлетворенность совместной деятельностью и общением. Доброжелательная, дружеская атмосфера в группе – залог успешности процессов социализации, формирования личности каждого ребенка, основа становления коллектива в целом. Как показывают научные исследования и наблюдения, процесс налаживания взаимоотношений в детских сообществах не всегда проходит успешно. Во избежание отклонений в личностном и социальном развитии, возникает необходимость своевременной психологической курации социально-психологических процессов, разворачивающихся между детьми в организованных детских сообществах, каковыми являются группы детского сада.

Анализ современных исследований. Проблема взаимоотношений между детьми имеет давнюю историю и довольно широко представлена в педагогической и психологической литературе. В конце прошлого тысячелетия особое внимание уделялось детским сообществам (Коломинский Я.Л., Мухуна В.С., Репина Т.А.), особенностям детских предпочтений, избирательности в отношениях, трудностям во взаимодействии (Рояк А.А.). В настоящее время проблема продолжает интенсивно разрабатываться. Особое внимание уделяется поиску путей гуманизации детских отношений (Князева О.Л. [1], Михайлов С.Л. [3]; Пасичниченко А.В. [6]; Пазухина И.А. [5]; Смирнова Е.О., Холмогорова В.М. [2]), изучению роли отношений для личностного развития детей (Михальська С.А. [4])

Целью статьи является освещение основных направлений и принципов работы практического психолога с детьми, испытывающими трудности в налаживании отношений со сверстниками.

Методика и процедура исследования. Эмпирические материалы были собраны в дошкольных учреждениях г. Ровно, за содействия воспитателей и родителей детей среднего и старшего дошкольного возраста. В работе использовалась модель сравнительно-онтогенетического исследования. Общий объем выборки 60 воспитателей, 240 детей и их родители. Использовались методы социометрического опроса, аутосоциогаммы, опосредованного и включенного наблюдения, беседы с детьми, педагогами и родителями. Работа проводилась в два этапа. На первом – осуществлялся анализ взаимоотношений в группе детского сада с целью выявления детей, имеющих проблемы в отношениях со сверстниками. На втором – разрабатывалась и апробировалась программа коррекции отклонений в системе детского взаимодействия.

Анализ результатов исследования. Проведенные исследование показало, что, несмотря на внимание педагогов к вопросам общения детей со сверстниками, от 25 до 34 процентов детей имеют различные проблемы в налаживании отношений со сверстниками. Изучение ситуационной и диспозиционной составляющей позволяет говорить о трех типах проблемного взаимодействия детей со сверстниками. В данном случае речь идет не столько о внешних проявлениях отклоняющегося поведения, сколько о мотивационных основаниях возникающих проблем. Изучение этого вопроса позволило нам выделить три подгруппы детей, с проблемами в налаживании отношений. К первой группе были отнесены дети, провоцирующие агрессивно-конфликтное взаимодействие. Это активные, энергичные дети, с недостаточно развитыми механизмами самоконтроля и

саморегуляції. Их активність викликає підвищення рівня напруженості в групі, тому їх поведінку не ускользає від пристального погляду педагога. В той же час необхідно підкреслити, що використовувані в роботі з такими дітьми педагогічні прийоми не завжди дають позитивні результати. Другу підгрупу склали більш спокійні, тихі діти. Их безконтактно-пасивне поведінку не завжди насторожує дорослих. Незважаючи на те, що їх емоційний стан досить дисгармонічно. Маючи багато позитивних якостей, ці діти не можуть розпорядитися до себе ровесників, зайняти належне місце в різних видах діяльності. Третя підгрупа дітей по зовнішнім проявам особливих ознак відхилень в спілкуванні з ровесниками не демонструє. Діти ведуть себе спокійно і неконфліктно, але при цьому вони практично не включаються в ігрові об'єднання, відмовляються від запрошень приєднатися до гри, віддають перевагу обособленій діяльності.

Необхідно підкреслити, що складнощі в стосунках дітей з ровесниками ми спостерігали в усіх групах дитячого садка. Це свідчить про те, що існуючі проблеми самі по собі не зникають. Зусилля педагогів повинні підкріплюватися психологічно обґрунтованим корекційним впливом.

Проведене спостереження показало, що найбільш гостро проблема відхилень в взаємостосунках з ровесниками відслідковується в середній групі дитячого садка. П'ятий рік життя характеризується підвищенням інтересу дітей один до одного, прагненням організувати спільні ігри, самостійно вирішувати проблеми. В той же час, знання норм і правил поведінки часто не збігається з реальним поведінкою дітей. Аналіз вікової динаміки явища показує наявність незначительного зниження кількості дітей з складнощами в стосунках до кінця п'ятого року життя. В той же час відслідковується закономірність, на яку дитячому психологу необхідно звернути особливу увагу. Справа в тому, що зменшення загальної кількості дітей з відхиленнями в стосунках відбувається за рахунок дітей першої і третьої груп. Можливо передбачити, що це обумовлено специфікою педагогічного впливу. Конфліктність, драгливість, а також самотність постійно контролюються, протримуються дорослими, що в кінцевому підсумку, забезпечує їх поступове послаблення. Пасивне поведінку дітей візуально менш представлено, тому часто ускользає від педагогів і батьків. В той же час необхідно підкреслити, що використання методу аутосоціограми показало, що ці діти дуже чутливі до питань дружби і взаємодії. Вони хочуть бути в колом ровесників. Ігнорування з боку дітей їх образляє, але при цьому вони не можуть самостійно змінити ситуацію. Відсутність своєчасної допомоги призводить до того, що до кінця дошкільного віку найбільш поширеними відхиленнями в стосунках між дітьми стає саме пасивний тип поведінки.

Аналіз характеру стосунків ровесників до дітей, які мають проблеми в спілкуванні показали, що протягом вікового періоду відбуваються суттєві зміни в системі дитячого взаємодії. В молодших групах переважаючим є позитивне або безрізницеве ставлення до цих дітей. Особливо чітко це відслідковується до дітей другої і третьої підгруп. Наявність такого ставлення ровесників значно полегшує роботу психолога, оскільки його основні зусилля повинні зосереджуватися переважно на зміні поведінки самого дитини, без корекції позицій ровесників. До конфліктним дітям ровесники частіше за все займають негативну позицію. Це свідчить про те, що в цьому віці стосунки між дітьми досить прості: якщо дитина не порушує правил взаємодії, він, в більшості, не відхиляється ровесниками. Починаючи з 5-го року життя, ситуація трохи змінюється. В процесі спілкування і ігрової діяльності діти все частіше звертають увагу на такі показники поведінки ровесника як активність, ініціативність, креативність, вміння організувати спільну діяльність. В зв'язі з цим, ставлення до конфліктним дітям стає неоднозначним. До дітей з добре розвинутих ігрових навичок ставлення покращується. Ровесники, часто, визнають їх домінування, незважаючи на наявність негативних тенденцій в стилістичних характеристиках спілкування. Ставлення до дітей другої і третьої груп навпаки стає більш прохолодним. Безініціативність, закритість викликає негативне ставлення ровесників, тому корекційні зусилля повинні направлятися вже не тільки на зміну поведінки самого дитини, але і на перебудову «соціального ставлення». Все це свідчить про необхідність як можна раніше виявити і усунути проблеми в стосунках дітей. Успіх в вирішенні даної задачі неможливий без об'єднання зусиль педагогів, батьків і психолога, оскільки в даному випадку виникає необхідність перебудови не тільки поведінки дитини, але і більш глибоких особистісних образів.

Коротко зупинимося на презентації основних напрямків роботи психолога з дітьми першої групи. Як уже відзначалося, ці діти прагнуть до спілкування з ровесниками, активно реалізують своє бажання, але використовують при цьому асоціальні форми поведінки. Основними завданнями корекційної роботи в даному випадку, є формування у дітей дружності і уваги до партнерів, розвиток дійсних саморегуляції і контролю, засвоєння правил взаємодії. Для формування гуманістичних початків успішними є прийоми, передбачають стимулювання процесів децентралізації, вихід за межі его-установок, розвиток основ просоціального поведінки. Найбільш цілеспрямованими, в цьому випадку, є прийоми формування щедрості. Організація передачі дитиною своїх улюблених іграшок ровеснику, в умовах інтенсивного стимулювання почуттів благородності поведінки, сприяє прийняттю дитиною ситуації депривації особистісних інтересів, як основи для формування нового Я-образу. Ці тенденції посилюються шляхом моделювання публічності ситуації, що сприяє запуску в свідомості дитини самопрезентаційних процесів. Позитивне підкріплення дорослим просоціальних дійсних

ребенка облегчают для него необходимость временно передавать свои игрушки сверстникам. При использовании этого приема не обходимо учитывать субъект-объектную переменную. Партнер по взаимодействию должен позитивно восприниматься ребенком. Проявление доброты проще стимулировать по отношению к более незащищенным сверстникам: более младшим, нуждающимся в защите.

В работе с детьми, склонными к агрессивно-конфликтному взаимодействию, актуальными являются задачи на переориентацию внимания ребенка на нужды партнера. Главная задача – научить не только видеть другого, но и пытаться что-то сделать для него. Именно практические действия на благо другого являются залогом гуманизации отношений и развития основ просоциального поведения. Планируя программу содействия, целесообразно придерживаться нескольких принципов: просоциальные действия должны отвечать возрастным особенностям исполнителя, вызывать у него интерес, быть полезными для партнера, по возможности иметь элементы визуальной презентации. Это может быть проявление практических помогающих действий, изготовление маленьких подарков, использование которых предполагало бы возможность активных действий: например бумажные макеты стрел, самолетов, птиц. Программы просоциального содействия могут дополняться действиями, адресатом которых является вся группа сверстников: подготовка сюрпризных моментов для сверстников, изготовление украшений. К выполнению таких заданий психолог может подключать родителей. Во время изготовления элементов декора комнаты или игровой площадки внимание ребенка акцентируется прежде всего на просоциальной составляющей деятельности.

В период дошкольного детства длительные программы просоциального поведения только начинают свое формирование. Подключение детей, склонных к агрессивному поведению, к первичным программам длительной опеки довольно целесообразно. Принимая на себя задачи волонтерства по отношению к более слабому, ребенок получает возможность формировать опыт гуманного отношения к окружающим. Инициацию шефской помощи усиливает использование взрослым предвосхищающей положительной оценки. Стимулирующую функцию могут оказать поощрения: «Тебе я могу поручить», «Другу с тобой будет легче».

Коррекция импульсивности в поведении детей должна осуществляться через выполнение практических заданий на саморегуляцию. Главным условием их использования является наличие процессов осмысления и контроля, поэтому постановка таких задач должна предполагать визуализацию результатов самоконтроля, их оценку и анализ. Примером таких заданий могут быть: «День добрых дел», «Почему улыбалось солнышко», «Я настоящий». Для развития самоконтролирующих программ можно использовать прием штрафных очков. На протяжении непродолжительного времени ребенку предлагают фиксировать позитивные и негативные действия при помощи разноцветных фишек. Визуализованную составляющую поведения впоследствии анализируют, обговаривая с ребенком не сколько причины его поведения, сколько возможные пути и приемы решения проблем взаимодействия. Этот прием можно усилить путем подключения разных экспертов при обсуждении результатов. Кроме психолога в этом процессе может взять участие воспитатель или родители. Упреждающее сообщение о предстоящем разговоре способствует повышению мотивации самоконтроля. Использование приема мульти экспертов может также способствовать внесению разнообразия в его использование. Главная задача – привлечь внимание ребенка к своему поведению, научить фиксировать положительные и отрицательные проявления, воспринимать реакции окружающих и их желания.

В реальной жизни обсуждение агрессивного поведения преимущественно происходит сразу после конфликтного взаимодействия. Поэтому эмоциональный настрой ребенка не позволяет ему сконцентрироваться на переживаниях партнера и его позициях. В этом отношении более продуктивным будет прием организованного наблюдения за взаимодействием сверстников вне ситуации конфликта. Обозначение мотивации для ребенка может варьировать от идеи помощи воспитателю, до эскизных зарисовок детских игр и поиска наилучших образцов взаимопомощи между детьми.

Одной из проблем детей, склонных к агрессивному поведению, является неразвитость миролюбивых программ решения спорных вопросов. Поэтому в работе с ними необходимо планировать ознакомление с приемами безконфликтного поведения. Одним из путей решения этой задачи может быть ознакомление детей с приемами зазывания и примирения. Устное народное творчество богато на разнообразные стихи-мирилки, использование которых, облегчает процесс сближения детей после конфликта. Практические задания должны подкрепляться приемами игрового моделирования взаимодействия между детьми, анализом гипотетических сюжетов, обсуждения литературных произведений, сориентированных на развитие нравственного сознания детей. Относительно пассивно-безынициативных детей, трудности в отношениях которых обусловлены недостаточностью развития игровых и коммуникативных умений, основное внимание сосредотачивается на повышении уверенности ребенка в себе. Главный принцип – обеспечение действенного подкрепления идеи самодостаточности и коммуникативной привлекательности. Формирование новых игровых имений как основы приобретения доминирующего положения во вновь создаваемых микрогруппах способствует развитию новых аспектов самоотношения. В работе с детьми этой подгруппы целесообразно использовать прием изменения индивидуального статуса через демонстрацию окружающим симпатии взрослому к данному ребенку, привлечение его к более частому взаимодействию в привлекательных для детей видах совместной деятельности. Особое внимание необходимо уделить реализации принципа взаимности. На основании изучения вопроса избирательности в детских отношениях, в коррекционную программу включают приемы, способствующие вербализации детских симпатий, территориального приближения неуверенных детей к источнику их симпатии. Использование праксимальных приемов позволяет сформировать новое отношение к сверстнику не только у детей с неуверенно-пассивными формами поведения, но и у их партнеров. Дети,

которых авторитетный взрослый приближает к сверстнику, в дальнейшем более тепло ставятся к совместным играм с данным партнером.

Работа с детьми, не стремящимися к общению со сверстниками, имеет другие цели по сравнению с задачами, стоящими перед психологом относительно детей первой и второй группы. К дошкольному возрасту коммуникативная потребность не только должна присутствовать в мотивационной сфере детей, но и осознаваться ими. В силу различных причин она может не достичь надлежащего уровня развития. Поэтому, в работе с детьми третьей группы главное – пробудить интерес к сверстникам, показать привлекательность коллективных игр, необходимость развития дружеских отношений. Процесс присоединения к детям сначала должен произойти в сознании ребенка и лишь потом в реальной жизни. Сначала его нужно научить думать о сверстнике, воспринимать себя как интересного партнера, ощущать позитивное внимание к себе окружающих детей. Положительную роль в этом отношении могут сыграть такие приемы как разучивание песен, стихов в подарок сверстникам, составление писем, отсутствующим детям, принесение в детский сад любимых игрушек, подготовка сюрпризов детям. Высокий развивающий эффект имеют приемы, обеспечивающие для ребенка публичную ситуацию. Занимая по отношению к остальным детям доминирующее положение, ощущая себя в центре внимания, ребенок более тепло начинает относиться к предложениям включиться в общую игру.

Выводы. Проблема нарушений в детских взаимоотношениях заслуживает на постоянное внимание со стороны психологической теории и практики. Группа детского сада первое организованное сообщество, в котором ребенок приобретает навыки взаимодействия. Трудности в налаживании отношений отрицательно сказываются на эмоциональном благополучии детей, их социальном и нравственном развитии. Система детских взаимоотношений довольно сложное явление. Из всего многообразия трудностей в отношениях детей наиболее четко представлены три типа поведения: агрессивное, пассивно-безынициативное, уклоняющееся. Каждая разновидность отклонений во взаимоотношениях имеет свою диспозиционную составляющую. Успешность коррекционных воздействий зависит от релевантности психологических методов, их соответствия причинам имеющихся отклонений.

Список использованных источников

1. Князева О.Л. Я-Ты-Мы: Программа социально-эмоционального развития дошкольников [Текст] / О.Л. Князева. – М.: Мозаика-Синтез, 2003. – 168 с.
2. Межличностные отношения дошкольников: диагностика, проблемы, коррекция [Текст] / Е.О. Смирнова, В.М. Холмогорова. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2005. – 158 с.
3. Михайлов С.Л. Исследование статусной позиции среднестатусного дошкольника в период окончания детского сада и перехода в начальную школу [Текст] / С.Л. Михайлов // Современные гуманитарные исследования – № 6. – 2005. – С. 342-348.
4. Михальська С.А. Роль однолітків у формуванні особистості дитини [Текст] / С.А. Михальська // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». – Вип. 2. – Херсон, ХДУ, 2015. – с. 16-21.
5. Пазухина И.А. Давай познакомимся! Тренинговое развитие и коррекция эмоционального мира дошкольников 4-6 лет [Текст] / И.А. Пазухина: Пособие практических работников детских садов. – СПб: Детство – Пресс, 2004. – 272 с.
6. Пасічніченко А.В. Комунікативна потреба та вибіркові взаємини в групах дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку // Вивчення мови на комунікативній основі [Текст] / А.В. Пасічніченко: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції – Полтава, 2000. – С. 124-125.
7. Смирнова Е.О. Межличностные отношения дошкольников: Диагностика, проблемы, коррекция [Текст] / Е.О. Смирнова, В.М. Холмогорова. – М.: Владос, 2003. – 160 с.

References

1. Knyazeva O.L. YA-Ty-My: Programma social'no-ehmocional'nogo razvitiya doshkol'nikov [Tekst] / O.L. Knyazeva. – M.: Mozaika-Sintez, 2003. – 168 s.
2. Mezhlchnostnye otnosheniya doshkol'nikov: diagnostika, problemy, korrekciya [Tekst] / E.O. Smirnova, V.M. Holmogorova. – M.: Gumanitar. izd. centr VLADOS, 2005. – 158 s.
3. Mihajlov S.L. Issledovanie statusnoj pozicii srednestatusnogo doshkol'nika v period okonchanija detskogo sada i perehoda v nachal'nuju shkolu [Tekst] / S.L. Mihajlov // Sovremennye gumanitarnye issledovanija – № 6. – 2005. – S. 342-348.
4. Myhal'ska S.A. Rol' odnolitkiv u formuvanni osobystosti dytyny [Tekst] / S.A. Myhal'ska // Naukovyj visnyk Hersons'kogo derzhavnogo universytetu. Serija «Psychologichni nauky». – Vyp. 2. – Herson, HDU, 2015. – s. 16-21.
5. Pazuhina I.A. Davaj poznakomimsja! Treningovoe razvitie i korrekciya jemocional'nogo mira doshkol'nikov 4-6 let [Tekst] / I.A. Pazuhina: Posobie prakticheskikh rabotnikov detskih sadov. – SPb: Detstvo – Press, 2004. – 272 s.
6. Pasichnichenko A.V. Komunikatyvna potreba ta vybirkovi vzajemyny v grupah ditej starshogo doshkol'nogo ta molodshogo shkil'nogo viku // Vyvchennja movy na komunikativnij osnovi [Tekst] / A.V. Pasichnichenko: Materialy mizhnarodnoi' nauково-praktychnoi' konferencii – Poltava, 2000. – S. 124-125.

7. Smirnova E.O. Mezhlchnostnye otnosheniya doshkol'nikov: Diagnostika, problemy, korrekciya [Tekst] / E.O. Smirnova, V.M. Holmogorova. – M.: Vldos, 2003. – 160 s.

Резюме. Висвітлюються питання відхилень у стосунках дітей дошкільного віку. На основі аналізу диспозиційних основ труднощів у взаємодії виокремлюються три групи дітей з різним типом стосунків з однолітками: діти схильні до агресивних проявів; пасивні діти, прагнення яких до контактів депривується обмеженістю ігрового та комунікативного досвіду; діти, які віддають перевагу усамотненими іграм у зв'язку із недостатнім рівнем сформованості комунікативної потреби. Обговорюються основні принципи організації корекційної роботи, описуються шляхи подолання проблем у реалізації індивідуальних програм побудови стосунків з однолітками.

Ключові слова: стосунки, відносини, труднощі у спілкуванні, агресивна поведінка, комунікативна потреба, психологічна корекція.

Summary. Questions of variance in the relationship of preschool age children have been described. Three groups of children with different types of variances in relationships are determined on the basis of analysis of the foundations of disposition difficulties while cooperation: children predisposed to aggressive manifestations; passive and lacking initiative children, whose commitment to contacts is decreased by the limited gaming and communication experience; children who prefer isolated games due to the insufficient level of formation of communicative needs. Deviations in the interaction with age mates can be seen in the behaviour of almost every third child of the preschool age. A decline can be seen during the age period, but the problem is not completely corrected only by means of the pedagogical influence. The relevance of psychological correction is discussed, the basic principles of developmental and correctional services are described and ways for overcoming problems while implementation of individual programs for building relationships with age mates have been specified. It has been noted that each type of variance in the relationship has a different nature, and therefore has different ways of correction. Developmental and correctional work for children of the first group is directed to development of self-regulation operations and control, familiarization with the methods of conflict-free behaviour, the awakening of empathy for age mates, formation of principles of prosocial interaction. Work for correction of self-esteem, self-confidence building and development of gaming activity skills are implemented in case of passive & lacking initiative children's behaviour with age mates. For children who have a tendency to avoidance and privacy, program of correction influences is aimed for awakening of their interest to age mates, separating the attractiveness of joint actions and development of desire to present their skills for them.

Key words: relationship, attitude, communication difficulties, aggressive behaviour, communication need, psychological correction.

УДК 159.923-055.2

С.А. БЕЗУШКО

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ УЯВЛЕНЬ ПРО САМОРЕАЛІЗАЦІЮ СУЧАСНОЇ МОЛОДОЇ ЖІНКИ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Дослідження присвячене аналізу уявлень про жіночу самореалізацію та її окремі складові. У статті здійснено теоретичний аналіз феномену гендерної ідентичності, самореалізації. Виокремлено існуючі в суспільстві гендерні стереотипи та їх роль у житті і вихованні. Значна увага приділяється аналізу жінок, які наважилися робити власну кар'єру. Дослідили особливості самореалізації сучасної жінки

Ключові слова: гендер, гендерні стереотипи, гендерна ідентичність, самореалізація, самоактуалізація.

Постановка проблеми. Проблема самореалізації особистості має безліч аспектів дослідження як в теоретичному, так і практичному планах. Уявлення ж про жіночу самореалізацію в масовій свідомості опосередковані великою кількістю упереджень, основним з яких залишається вплив патріархальних стереотипів про жіночу природу і призначення. Це легко пояснити: стереотипи про неповноцінність, гріховність жінки формувалися і насаджувалися сторіччями, починаючи від Македонського собору (595 р.), на якому обговорювалося питання, чи є жінка людиною, і закінчуючи ідеологією “трьох К”: “Kinder, Kuche, Kirche” (діти, кухня, церква) [7, с. 225-301].

Мета статі полягає в аналізі типових уявлень про жіночу самореалізацію взагалі і про її окремі складові.

Виклад основного матеріалу та результати досліджень. Самореалізація – це не тільки процес вдосконалення особистості і пізнання себе. Також це і результат постійного зростання і роботи з внутрішнім потенціалом. Про людей, які змогли реалізувати свої внутрішні ресурси, зазвичай говорять, що вони відбулися в житті. Однак щоб це сталося, жінка зобов'язана постійно розвиватися. Психологічні проблеми самореалізації особистості полягають у невідповідності між енергетичним і інтелектуальним потенціалом людини і ступенем його актуалізації. Іншими словами, в силу різних життєвих обставин справжній потенціал особистості може не збігатися з кінцевим результатом її діяльності. Це часто призводить до відчуття незадоволеності власним життям. Незважаючи на це потреба в самореалізації зберігається у кожної особистості і цей феномен вже довгий час вивчається провідними психологами світу [4, с. 65-73].